

סיכום דיון הוועדה לקידום מעמד הילד, בראשות אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה, מ"מ וסרה"ע עיריית תל אביב-יפו – 14.10.2020

נושא הדיון: השפעות השינוי באינטראקציות החברתיות על הילדים והילדות, במערכת החינוך
ובתקשורת בינאישית בכלל

פתיחה

אופירה יוחנן וולק, סגנית ומ"מ ראש העירייה (תל אביב 1), יו"ר הוועדה: נגיף הקורונה השליך על מהלך החיים של כולנו, מגדול ועד קטן, והיום אנחנו נעסוק בהתמודדויות של הילדות והילדים עם המצב, במערכת המשפחתית, במערכת החינוך, על השפעת הטכנולוגיה שהופכת לחלק חשוב ומרכזי יותר ויותר, הן בתקשורת הבינאישית והן כחלק מהתהליך הלימודי. ננסה לקבל תמונה על ההשפעות של התקופה ועל האפשרויות החדשות שהיא פותחת בפנינו.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך, עיריית תל אביב-יפו: הנושא הזה רחב מאוד ומעסיק אותנו מאז חודש מרץ. גם במערכת החינוך, גם במערכת הרווחה וגם במינהל קהילה כולנו סביב השאלות הגדולות שהקורונה מייצרת לנו. יש גילאים שונים ואוכלוסיות שונות עם צרכים שונים, אבל ניתן להגיד בגדול שכולנו נמצאים באי ודאות ששועטת קדימה, ורק הולכת ומחריפה. אם בסגר הראשון ראינו אור בקצה המנהרה ונראה היה שזה ייגמר בקרוב, עכשיו אנחנו על רכבת שעוד לא הגיעה לתחנה האחרונה שלה, ולא בטוח בכלל איפה היא נמצאת. המטרה שלנו היא ליצור רשת ביטחון לכל מי שצריך אותנו בתקופה הזו, וזה הרבה אנשים. גם ההגדרות הפכו יותר אמורפיות משום שכמעט כל הילדים כיום נמצאים במצבי סיכון, כאלה ואחרים, למשל נשירה סמויה מהלימודים בזום או התנהגויות סיכוניות. זה כמעט בכל בית בעיר. לכן התפקיד שלנו נמתח עוד יותר ממה שהורגלנו ואנחנו ממציאים את עצמנו מחדש. בעניין הטכנולוגיה, אנחנו יוצאים היום במודל חדש ללמידה מרחוק בבתי הספר אחרי פגישות רחבות בבתי הספר, עם המורים וההורים. קוראים לזה "זום אאוט" והמטרה היא לצמצם מאוד את השימוש בזום ללמידה מרחוק, ללמוד בקבוצות קטנות, לחזק את הקשר בין המחנכות והמחנכים לבין הילדים ולשים דגש על למידה אישית והרבה יותר על הצרכים של הילדים ולא של המערכת. מקווה שנראה את התוצאות בקרוב.

עומר ספיאן, תלמיד, יו"ר מועצת התלמידים העירונית: המעבר הפתאומי של הנוער בישראל ללימודים בזום טלטל מאוד את המורים ואת ההורים, אבל מי שמרגישים את זה הכי הרבה אלו התלמידים. באופן אישי חוויתי ירידה משמעותית בציונים שלי, אני מאבד תוך חמש דקות את הריכוז בשיעורי זום. זה הביא אותי למצב קיצוני שבו כבר שקלתי לעבור לחינוך אקסטרני. הנוער שאני מייצג כאן נמצא במצב לא יותר טוב משלי, בלשון המעטה. העניין הכי בעייתי עם השיעורים בזום הוא שתלמידים מרגישים פגיעה מאוד רצינית בפרטיות שלהם. הם מוכרחים להיות עם מצלמה פועלת במהלך כל השיעור, ויש תלמידים שיש להם בעיות מסוימות בבית, או שלא רוצים שיראו להם את החדר, או שיש להם אחים שלומדים איתם באותו חדר גם כן מרחוק, או כאלה שפשוט זה לא מתאים להם, וזה גם אמור להיות רצון שמכובד.

הבעיה השניה היא חוסר הוודאות לגבי מבחנים, בגרויות והחזרה ללימודים. אחרי ההכנה לבגרויות ולמתכונות מפילים עלינו מיקוד לעוד חומר שהורידו ואנחנו מגלים שלמדנו הרים של חומר לשווא. זה פוגע קשות במוטיבציה ללמוד, וגם הרבה פעמים החומר שיוּרד הוא בסיס לחומר שכן נלמד ועליו כן נצטרך להיבחן.

בעיה נוספת היא שיש בין התלמידים אפס אינטראקציה מעבר לזום. זה יוצר תחושת בדידות מאוד קשה. יש הרבה תלמידים שגם בבית הספר לכאורה אין להם חברים, אבל זו ההזדמנות היחידה שלהם לראות עוד אנשים מחוץ למשפחה הגרעינית. התחושה עבורם היא קשה ואפשר להיכנס לדיכאון מזה.

עוד בעיה היא ירידה בהיקף של הלימודים. המצב הכלכלי הקשה מונע מרבים לממן שיעורים פרטיים וזה חלק גדול מהירידה המשמעותית של הציונים.

כיו"ר המועצה התפקיד שלי הוא לא רק להעלות בעיות, אלא גם להציע פתרונות שחשבנו עליהם יחד כמועצה. חשבנו על שיתוף פעולה של המועצה עם מינהל החינוך כדי למצוא פתרונות לתחושת הבדידות שכולם מרגישים, משום שמשרד החינוך מציע בעיקר פתרונות לבעיות הלימודיות אבל לבעיות החברתיות אין מענה. מענה כזה יכול להיות למשל בצורה של עידוד הנוער להשתתף בפעולות תנועות נוער שכן פועלות מרחוק. הצעה נוספת היא עזרה חינוך או מסובסדת לתלמידים שמתקשים בלימודים, ולאור המצב לא יכולים להרשות לעצמם שיעורים פרטיים. זה יביא לעלייה של הציונים בחזרה ובאופן כללי לשיקוף הידע של התלמידים בציונים.

אנחנו מבקשים גם לחשוב יחד עם העירייה ותלמידי י"ב כיצד אפשר לסיים את השנים בבית הספר בצורה יפה יותר ולא להשמיט אותם הצידה על ידי המערכת. זה יכול להיות נשף סיום באוויר הפתוח, מסיבת סיום כלשהי או הפעלה נחמדה שתסכם את 12 השנים בבית הספר. אנחנו רוצים לעודד תלמידים גם להשתתף במרכזי הנוער, ולא רק בתנועות הנוער. כך נצליח אולי לגרום לעוד אינטראקציות בין בני הנוער ונצמצם את הפגיעה בבריאות התלמידים שנגרמת משיבה ממושכת מול המסך.

שרון גול, מורה, נציג ארגון המורים העל יסודיים: אני רוצה להעלות מספר אתגרים בתחום ההוראה והחינוך בימי הקורונה. זה מתחלק לשלושה היבטים, בלי לגעת בכוונה בהיבט הכלכלי.

ההיבט הראשון הוא בריאות: התלמידים ועובדי ההוראה כולם בלחץ מהווירוס הזה ומחוסר הודאות לגביו. בכל תא משפחתי כמעט יש מישהו שנמצא בקבוצת סיכון וזה יושב לכולם בראש. גם הנסיעה בתחבורה הציבורית, שרבים מהם משתמשים בה, היא גורם להידבקות וזה מגדיל יותר את הלחץ. גם החום שלנו הישראלי והקרבה שלנו אחד לשני, שהיא חלק מהתרבות שלנו, מהווים זרז להדבקה.

ההיבט השני הוא זה של עובדי ההוראה: הרבה מורים מרגישים שהם צריכים להמציא את עצמם מחדש. שימוש בטכנולוגיות חדשות עלול להקשות על מורים, שיכולים להיות מורים מעולים אבל "אולד סקול". זה אתגר רציני. הרבה מורים מצוינים אומרים שקשה להם הרבה יותר ללמד באופן מקוון מאשר באופן פרונטלי. מצד שני, כאשר אנחנו מלמדים בבית הספר יש חשש מהידבקות, במיוחד למורים ותלמידים בקבוצות סיכון.

ההיבט השלישי הוא התלמידים: בנושא הלימודי יש כמובן פגיעה, שמחייבת אותנו לטוס קדימה בטכנולוגיות החדשות. זה משהו שאנחנו צריכים לקבל כמציאות. בעניין הבריאות, נראה שהתלמידים נדבקים פחות, אבל המורים חוששים הרבה יותר כאמור. בנושא החברתי והנפשי, אני מחזק את דברי עומר. זהו האתגר הכי גדול שמשבר הקורונה מציב בפני מערכת החינוך. ילדים ובני נוער זקוקים למגע וחום. אין תחליף לילדים שמשחקים בחצר, שמתחבקים או נותנים טפיחה על השכם. אין תחליף למורה שמלמדת באופן פרונטלי תלמיד שרק צריך שידברו איתו. הזום לא מספק את זה. אני מקווה שממינהל החינוך בתל אביב תצא הבשורה.

דורית טל, מנהלת השירות הפסיכולוגי החינוכי: אני ממשיך עם מבט פנימה כדי לנסות להתחבר לעולם הפנימי של הילד ושל המתבגר. הילדים הישראליים פוגשים בפעם הראשונה מגפה בקנה מידה עולמי. הם פוגשים חרדה גבוהה,

מבוגרים מפגינים על גשרים בצמתים, כועסים, מדוכדכים, עצבניים, עם חרדה כלכלית, שמנסים להתארגן מהיום למחר עם הודעות של הרגע האחרון ומתאמצים להמשיך לנהל את החיים. הילדים פוגשים קטיעות של לימודים, שינויים תכופים באופי הלימודים, ריחוק מהמשפחה, אין חוגים, אין טיולים. החוויה היא ערעור של סדרי העולם, חוסר ודאות וחוסר אונים.

מבלי הכנה מוקדמת כל הילדים חזרו הביתה. החוזה הקיים של המשולש הורים-בית ספר-ילד אינו תקף יותר. כולם משקיעים שעות של חשיבה כדי להמשיך ולאפשר התפתחות תקינה ובריאות נפשית של הילדים, והמשך הסתגלות ותפקוד תקין של ההורים ושל הצוות החינוכי, כמבוגרים בעלי צרכים משלהם.

יש כמה דברים בסיסיים שאנו זקוקים להם לאורך כל החיים ומשתמשים בהם כמו אוויר לנשימה. אחד, זו החוויה שמישהו רואה אותי. שואל לשלומי ומתעניין. השני, הוא הביטחון והידיעה שהקשר איתי אינו חד פעמי אלא רציף ועקבי. יש לי על מי לסמוך ואני לא לבד. השלישי, הוא תיווך המציאות – מרגיע אותי שמסבירים לי כך שאני אבין. הרביעי הוא למידה מתוך קשר קרוב בצורה אותנטית על החיים במצב משבר.

מספר נתונים – במהלך שנת הלימודים תש"פ נעשו במסגרת השירות הפסיכולוגי כ-7,000 התערבויות. שליש מהפניות קשורות לקשיים רגשיים וחברתיים. בשלושה שבועות של הסגר הראשון, לעומת זאת, נעשו כ-3,000 התערבויות, כאשר כ-65% מהן הנועץ היה הצוות החינוכי הטיפולי, כ-30% אלה היו ההורים. 15% מההורים סבלו מחרדות. אם נחזור לרגע לצורך בדמויות המרגיעות, המצב לא פשוט.

שלושה היבטים של החיים הקשורים לבריאות הנפש ולתפקוד האנושי, ודרכם ננסה להבין חלק מחווית הילדים, ואולי של כולנו, בתקופה הזו:

שייכות והחזקה – מבנים חברתיים יציבים, בעלי מסגרת של זמן, מקום ועיסוק, שהילד רואה עצמו שייך אליהם. קשרים אישיים – חיבורים בין בני גיל.

משמעותיות – מה חשוב לי? מה מרגש אותי? איפה התשוקה שלי? מה המטרות שלי?

בימי הקורונה כל שלושת הדברים הללו מתערערים. כמו בכל אוכלוסייה נורמלית, אוכלוסייה המועדת לסיכון תהיה בסיכון גבוה יותר, והאוכלוסייה הנורמטיבית כולה נוגעת בתקופה זו באזורים של סיכון מבחינת בריאות הנפש. המבנים החברתיים אליהם הילד שייך, מלבד המבנה המשפחתי, שינו את פניהם. חלקם נעלמו לחלוטין. תחושת השייכות מתערערת. לילדים הצעירים שעבורם המערכת המשפחתית היא הדבר המרכזי זה אולי פחות קשה, אולם גם הם זקוקים לסדר יום ומבנים משלהם. במקביל הם חווים בצורה קרובה יותר את הדינמיקה המשפחתית והזוגית בזמנים של משבר וקושי. המתבגרים, כחלק מהמשימה ההתפתחותית של גיבוש זהות, משילים בתקופה זו את החיבור להורים ויוצאים למסע של חיפוש והתנסות. בתקופה זו של החיים, למסגרות החברתיות הפורמליות והבלתי פורמליות יש תפקיד חשוב מאוד בעיגון החיים הפנימיים והחברתיים. בתקופת הקורונה, כשהמסגרות הללו לא מתקיימות, חסרה המעטפת. סביר להניח שירגישו שמוטים ואבודים וינסו להרכיב לעצמם מבנים חלופיים. מבנים אלו יכולים להיות בעלי כיוון ומטרה, כמו חלוקת מזון או סיוע לקשישים, אבל הם עלולים להיות גם מפגש בעשר בלילה עם בירה בגינה. משום שלמבנים אלו אין מטרה משותפת מלבד השייכות, ואינם מלווים על ידי מבוגרים, קרוב לוודאי שלא יספקו החזקה מיטיבה.

האיסור על מפגש בינאישי קרוב מקשה על כולנו – ילדים בכל הגילים, ילדים שעברו מקום מגורים או ילדים עם קשיים חברתיים מוצאים עצמם מבודדים ובודדים. ילדים ביישנים או חרדים אינם מסוגלים לראות את עצמם בזום. הם מרגישים חשופים מידי. הפגיעות מאוד גבוהה. עבור ילדים בגילאי גן ובית ספר יסודי יכולים ההורים לארגן מפגשים חברתיים. אבל עבור המתבגרים קבוצת השווים היא מסגרת ההתייחסות. כשלא ניתן לפגוש חברים הם

עלולים למצוא עצמם אבודים, נטולי כוחות ובודדים. חוויות אלו מעלות את השימוש ברשתות החברתיות, את העיסוק באוכל, מין, סמים ואלכוהול בצורה לא מווסתת. כאשר החסר בקשר הבינאישי פוגש גורמי סיכון קודמים, עולה הסכנה לדיכאון, לפגיעה עצמית, להתמכרות ולאובדנות. גם אם הילדים והמתבגרים רוצים לחפש עזרה אצל המבוגרים, המבנים שמנגישים את הקשר אינם מתפקדים. צריך המון כוחות ויוזמה משני הצדדים כדי ליצור שיח ומפגש.

משמעותיות – את הצעדים הראשונים עושה התינוק כדי להגיע לידיים המושטות של אמא. צריך שיהיה בשביל מי ובשביל מה על מנת לצעוד בדרך מלאה סכנות, לעבור את כאבי הנפילה, להתאמץ ולא לוותר. ילדים צעירים זקוקים למישהו שיהיה איתם. לפידבקים על מאמץ, על השתדלות, על השגת משימות ומטרות לטווח קצר ולטווח ארוך. הנוכחות של האחר נותנת את הטעם להתפתח.

המתבגרים הנורמטיביים, בני 16 עד 18, יכולים להיעזר לפעמים בדברים כמו בחינות הבגרות והגיוס לצבא כאמצעים לגייס משמעות. אבל לאורך זמן קשה להחזיק את המוטיבציות הללו לבד. הנוער הצעיר יותר, סביר שיתקשו יותר למצוא את המטרות בתוך עצמם. הם אינם מגובשים מספיק.

איתותי המצוקה אצל הנוער הנורמטיבי הם מינוריים. הם כמעט בלתי מורגשים. קשה לשים לב אליהם עד לאירוע הדרמטי. המצוקה גדלה מאחורי הדלת הסגורה. היא גדלה בזמן השוטטות במחשב באופן בלתי מבוקר, בימים ארוכים לבד בבית. סביר שלא נשמע את הבכי, לא נהיה עדים לחוסר שקט. אבל כן נפגוש את העיניים הכבויות וחוסר האנרגיה.

כיצד נהיה שם עבורם? תפקידנו קודם כל למצוא את הדרכים ולהשתמש בכל המשאבים שלרשותנו על מנת לשמור, להגן, לתמוך ולחזק את המיכל – ההורים וצוותי החינוך הנושאים בתפקיד חברתי ומופקדים על היקר לנו מכל. ננסה לתת משמעות לחיים של כולנו, גם אל מול הזעם של הילד על הקרקע שנשמטה. ננסה לארגן כמה שיותר ארוחות ערב משפחתיות, נחפש את הדרך לשלוח כמה שיותר ילדים לכמה שיותר זמן בבתי הספר ובמסגרות. נמצא את הדרך לאלה שלנעלמו לנו בדרך, ונחתור כולנו למפגש ולמגע.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: אני רוצה להזכיר בהקשר הזה את מוקד 105, שעוסק באלימות ובריונות ברשת. אני מניחה שאם בימים רגילים בני הנוער חווים אלימות ברשת, אז על אחת כמה וכמה בתקופה הזו.

רווית גבעוני-בוגנר, מנהלת בית הספר "יחדיו" לחינוך מיוחד: החינוך המיוחד הוא מטריה רחבה מאוד, ולכל בית ספר יש את האוכלוסייה שלו, וזה שונה מבית ספר לבית ספר. אני אדבר פה רק על בית ספר יחדיו, שבו לומדים ילדים עם אוטיזם.

האתגר הכי גדול בתקופה הזו הוא ליצור לתלמידים את השגרה הכי בטוחה, הכי מוכרת. במיוחד לתלמידים שחשובה להם התבניתיות והיציבות. זו המטרה הראשית. בנוסף לזה יש גם את הצוות, שצריך לשמור עליו. יש אתגרים של אוכלוסייה בסיכון ומורות שחוששות. הילדים לא נמצאים עם מסכות וזה גם מגביר את הסיכון. אין לנו ברירה אלא להתקרב לילדים ולהיות במגע איתם, ועם זאת צריך לשדר לצוות שלך שהכל בסדר למרות שהקורונה כאן. מחדש מרץ לא היה לנו אף מורה ואף תלמיד מאומת. יצרנו קפסולות קשיחות עם אנשי צוות קבועים לאותה כיתה, גם מטפלים מקצועיים וגם מורים, זאת כדי למנוע מפגשים עם עוד ילדים. הבעיה הגדולה יותר היא ההסעות, שם זה קצת יותר מסוכן כי נפגשים כל הילדים יחד.

בסגר הראשון היתה לנו למידה מרחוק, ועם אוכלוסייה אוטיסטית זה בלתי אפשרי. התקשורת היא שונה בתכלית. דרך מחשב לא הצלחנו לייצר לימדה משמעותית, אבל כן הצלחנו לייצר סרטונים, שירים וחוויות שהילדים יוכלו ליהנות מהן. גם להורים להיות כל היום עם הילדים זה קשה מאוד. הגענו לרמה של ילדים שלא אכלו כלום כי הם רגילים לאכול רק את האוכל של הצהרונת. יצרנו קשר עם הצהרונת כדי שתספק אוכל לילדים הללו כי הם לא אכלו שום דבר אחר.

הדבר הטוב שקרה הוא קיצור של יום הלימודים, מיום שמסתיים ב-17:00 ליום שמסתיים ב-14:30, וכך כל הצוות עובד עד הצהריים ויש יותר אנשי צוות בתוך הכיתות. זה מאפשר עבודה יותר אישית מול הילדים.

אייל לבנון, יו"ר ועד ההורים המרכזי: לגדל ילד זה סוג של הורות משותפת עד גיל 18, בין הבית לבין מערכת החינוך הפורמלית והלא פורמלית. כעת, כאילו לקחו צד אחד מההורות הזו והרחיקו אותו מהבית. רואים בבירור את ההשפעה בהווה, אבל זה יסתיים מתישהו וצריך לדבר גם על מה יקרה אחרי זה. חלק מהדברים שהתרגלנו אליהם לא יחזרו ותהיה אבולוציה, אבל אסור שכל המציאות הזו תהפוך לנורמה. נצטרך להחזיר את הילדים לעולם שהיה קודם – לבתי הספר עם האינטראקציה הבינאישית, עם החברים והמורים. צריך לשים על זה דגש בתכניות לעתיד. הפתרונות ימצאו לאט לאט, בהתאם למציאות, והתיקון של הנזק היא נקודה שחייבים להתכונן אליה כבר עכשיו.

דיון פתוח

דורון סעד, נציג ועד ההורים המרכזי: מאוד חורה לי שבכל פעם כשמדברים על ילדים נוקבים בטווח הגילים 0 עד 6. אין דבר כזה גיל 0, ואם אפשר שתהיה קריאה מהוועדה הזו להתייחס לזה כ"לידה עד גיל 6" אשמח מאוד. דבר נוסף, הילדים במצב קשה מאוד מול הזום. ילדים עם בעיות קשב פשוט לא מסוגלים להחזיק מעמד, ואין להם מענה. צריך לחשוב על פתרון יצירתי לילדים עם הפרעות קשב. זה יוצר תסכול גדול. שכבת י"ב ממש קורסים ולא מוצאים את עצמם מבחינת החומר.

לגבי החינוך הבלתי פורמלי – אם אפשר שתצא קריאה מטעם העירייה או מהוועדה להחזיר את המסגרות האלה לפעולה, כמו תנועות הנוער. הם יכולים לעבוד בשטח פתוח והקשרים הללו חשובים מאוד לילדים. בנוסף, אני מזהה בתקופה האחרונה הרבה ילדים מסתובבים בחוץ בלילות בחוסר מעש וזה עלול לדרדר אותם למעשים לא טובים. גם כאן אין מענה רגשי ותמיכתי וצריך שיהיה, כמו שהיה לפני, למשל "הורים ערים".

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: לגבי "הורים ערים" והנוער שנמצא בסיכון, העירייה מגבשת תכנית פעולה כדי לתת מענה לבני הנוער שלנו, בדיוק למקומות האלו.

אורית מוסל, מנהלת תחום הנוער והמשפחה, מינהל השירותים החברתיים, עיריית תל אביב-יפו: אני בהחלט מזדהה עם כל מה שנאמר פה. משרד הרווחה קיבל החלטה בראשית הסגר השני להשאיר את כל התכניות פתוחות עבור בני נוער וילדים בסיכון. גם כאשר בתי הספר והגנים סגורים – התכניות של המועדוניות, מרכזי הורים וילדים וכדומה נותרים פתוחים. אין בכך די כמובן משום שאלה ילדים ממילא היו מוכרים כילדים בסיכון, אבל כפי ששמענו היום יש הרבה יותר ילדים ונערים שמגיעים לתחום הסיכון ולהם אין מענה. אני מאוד מברכת על יוזמת העירייה לקדם תכנית משותפת לשלושת המינהלים כדי לקדם עוד פתרונות לבני הנוער בעיר.

חדווה קפלן, מנהלת אגף שירותים חברתיים: אני רוצה להוסיף לגבי החלק של ההורים וההתמודדות הלא פשוטה שלהם, במיוחד אלה שמלכתחילה נמצאים בעמדת נחיתות מבחינת יכולות. הם חווים תסכולים וקשיים רבים בתפקוד. בכל הגילים אנחנו רואים צורך גדול מההורים בהדרכות להקניית כלים להתמודד על כל הבעיות שהעליתם פה. הפערים הולכים וגדלים, וכשנחזור לאיזושהי שגרה צריך לחשוב איך לא להגדיל את הפערים בין הילדים, ואיך לסייע להורים ולתת להם כלים להתמודדות. יש כאן משימה כוללת ומשמעותית בעניין הזה.

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: מרכז ההורות שלנו פועל ואנחנו מרחיבים אותו עכשיו להרצאות ולסדנאות מותאמות לימי הקורונה. זה קורה גם בבית הספר ואשכולות הגנים, וגם ברשתות החברתיות.

אהרל'ה קרן, מנהל פרויקט "אכפת בלילה": זה הקיץ הרביעי שבו פועל "אכפת בלילה", וגם בהשוואה פשוטה לקיץ 2019 אפשר לראות עליה מאוד חדה באלימות שהצוותים נתקלים בה. הנוכחות של עובדי רחוב מקצועיים מצמצמת משמעותית התנהגויות סיכון. על אף זאת, אנחנו רואים שהצוותים נתקלים במקרי אלימות קשים. זה נובע מהשעמום, התסכול, כמות הילדים שנמצאים ברחוב, הגילים הנמוכים, האלכוהול והסמים שרווחים... דבר מוביל לדבר ואנחנו חווים את זה מידי לילה. הצוות שלנו היה בחופש בחול המועד סוכות וממש הרגיש את הרגרסיה אצל אותם הילדים שלא ראו אותנו שבוע. התמונה מדאיגה, למרות שיש לנו יכולת להגיע במהירות לכל נקודה ולהתאים את עצמנו לתקופה.

מוריה שלומות, חברת מועצת העיר (אנחנו העיר): יש נקודה שלא עלתה כאן, והיא אי האמון שיש לאזרחים במערכות הציבוריות. זה אחד הנזקים הכי גדולים של המגפה הזו. תחושת חוסר אמון בתהליכי קבלת ההחלטות יוצרת מצב שבו קשה לנו לנמק לעצמנו ולילדים את החשיבות שלהן. אני מרגישה שעיריית תל אביב היא פה עוגן מאוד חשוב. תמיד היא כזו, אבל עכשיו על אחת כמה וכמה – הדברים שנעשים במסגרת העירונית הם מוסברים ומנומקים ובהחלט צריך להמשיך כך. זה בונה אמון ומסייע לתושבים לשמור על ההנחיות. היו מנהלי בתי ספר שכבר הודיעו שהם לא יעמדו בהנחיות ויפתחו את החללים החיצוניים של בית הספר. אולי אפשר לעשות את זה באופן מסודר ולמצוא פתרונות יצירתיים כאלה?

שירלי רימון ברכה, מנהלת מינהל החינוך: למעשה את מתפרצת לדלת פתוחה. סיימנו סבב פגישות עם מנהלי בית הספר, ומצאנו שיש פרצה מסוימת שאפשר להרחיב אותה. פורסם לפני מספר ימים מתווה של השר זאב אלקין שמתיר לקבוצות של עד 10 ילדים להיפגש עם מדריך או מורה לטובת פעילות כלשהי. אנחנו הפצנו את המתווה למנהלים, וניתן להשתמש בו גם לטובת לימודים. כמובן המפגש חייב להיות בחוץ ולא בכיתה. אנחנו מגמישים את הכללים על פי מה שמתיר המתווה. המתווה גם מתיר פעילות לטובת ילדים ונוער בסיכון, ומשום שכפי שנאמר פה ילדים רבים נופלים לקטגוריה הזו בעקבות המצב, זה מאפשר לנו להרחיב את הגבולות עוד יותר ולדאוג גם להם לאינטראקציה שכל כך חשובה.

אחז אגם, יו"ר ועד הגנים הארצי: בגילאים הצעירים ההורים הרבה יותר משמעותיים בהפעלה של הילדים בתקופה הזו. אלה מועדים קשים מאוד, במיוחד למי שעובדים מהבית ונדרשים לתפעל את הילדים והעבודה במקביל. עם כל הקושי הזה, אנחנו מקווים שהחזרה הפעם תהיה אמיתית ולטווח ארוך ושיוגש מתווה רציני שיחזיק מעמד. אני מקווה

שאנחנו כעיר ניקח יותר אחריות בנושא הזה, גם אם המדינה לא עושה זאת, אם במציאת מבנים נוספים לפעילות, בשיתוף ההורים והבנה של הצרכים שלהם או הפעלת הגנים באמצעות סיעות אם הצוות המקורי לא יכול לתפקד. אני מקווה שניקח מפה את המסקנות הנכונות מהתקופה הזו גם לעתיד, וניצור דברים חדשים עם חינוך טוב יותר לילדים שלנו.

הרצאה – סמכות הורית 2021: התמודדות בימי קורונה

ענת מאור, יועצת מומחית לקבוצות ומנחת הורים ומשפחה: אחת השאלות שעלו פה היא לגבי המענה העירוני, ואני רוצה להתייחס לכך. בעיריית תל אביב קיים מרכז הורות שמתחיל את השנה השלישית שלו, ונותן מענה להורים, הדרכות פרטניות וקבוצתיות בכל רחבי העיר. אנחנו מתניעים עכשיו את השנה, ואני מזמינה את כל ההורים למרכז הזה כדי לשאול לקבל עזרה. מן הסתם הרבה פעילויות הן בזום וברשת.

כשאנחנו מדברים על הורות בשנת 2021 היא נראית אחרת לגמרי ממה שחשבנו שהיא תהיה. לכולנו יש פנטזיה על ההורים שנהיה, איך נהיה קשובים לילדים שלנו וחברים שלהם. הסדק הראשון שלי הגיע עם לידת הילד הראשון – מאותו רגע קיבלתי עלי תפקיד שמעולם לא למדתי או הוכשרתי לבצע. ככל שאנחנו גדלים בהורות שלנו יחד עם הילדים, אנחנו מבינים שיש פה חתיכת תפקיד והפנטזיה מתנפצת. הקורונה ללא ספק הוסיפה לנו לא מעט התמודדויות – איך מסבירים לילדים מה זה סגר? מה זה בידוד? מה המשמעות של חל"ת? מי חשב שאצטרך להיות גם המורה של הילד? התחושה המרכזית של ההורים כיום היא תחושת מערבולת שסוחפת אותנו. אנחנו מנסים להיאחז בכל מה שאפשר, אבל לא ברור לנו מה עושים עם החור השחור הזה של אי וודאות. מחודש מרץ אנחנו בתקופה כזו, אני מרגישה שאני 24/7 בתוך אי וודאות – 24/7 עם הילדים, 24/7 של עבודה מהבית. זה לא פשוט בכלל.

אני חושבת שאם נתחבר בחזרה לתפקיד שלנו כהורים, יהיה לנו קל יותר להעביר את זה הלאה. אולם כשאני בעצמי מבולבלת, קשה מאוד להעביר מסר של "אי בלבול". מעבר ל-24/7, ההורים מקבלים על עצמם "תפקידים" שלא היו מורגלים בהם – תמיכה טכנית, חינוך ביתי, עניינים לוגיסטיים... וכל זאת תוך כדי עבודה.

אז מה אפשר לעשות? אני מחברת את זה למשולש שנקרא "משולש ההורות". הדבר הראשון הוא להבין שוב את התפקיד שלנו כהורים. לשם מה נתכנסנו? בואו ניזכר שהתפקיד שלנו הוא להכין את הילד לחיים עצמאיים מבלי להיות נטל על החברה. אני צריכה לדעת שציידתי את הבן שלי בכל הכלים כדי להסתדר בלעדי. זו הזדמנות להראות לילדים איך מתנהלים ומתמודדים בכזאת אי וודאות. הבית שלנו הוא מגרש אימונים לחיים ועכשיו זה בעוצמה מאוד גבוהה. נכון, לא חשבנו שזה יקרה, אבל זה פה וזו הזדמנות להתאמן על הרבה מאוד דברים.

הקודקוד השני במשולש הוא החזון ההורי – אילו ילדים אנחנו רוצים לגדל? גם בתקופה הזו צריך חשוב על איזה ילד אני רוצה לגדל כדי שיוכל להתמודד עם החיים – עצמאי, אחראי, עם ביטחון עצמי ויכולת לפתור בעיות, שזו מיומנות שילדים במאה ה-21 יידרשו לה. צריך למצוא את המקומות בהם אנחנו לא פותרים לילד את הבעיות אלא נותנים לו להתמודד.

החלק השלישי הוא סמכות הורית – בניגוד לדעה הרווחת, הסמכות לא הלכה לאיבוד, פשוט יש לה משמעות אחרת שצריכה להתעדכן. כשאנחנו מדברים על סמכות זה גם מלשון "לסמוך" – הורה שניתן לסמוך עליו. דמות שמעניקה לילד חום ואהבה, רואה אותו, מעניקה לו משמעות ויחד עם זאת גם דורשת ממנו ומקדמת אותו.

כאן אני רוצה שנחשוב איזה הורה הייתי לפני הקורונה? האם לימדתי אותו עצמאות ואחריות? או שהייתי מההורים המגוננים? התקופה הזו היא הזדמנות לעשות שינוי כיוון. אחד הדברים המרכזיים הוא למצוא איים של ודאות בתוך האי וודאות. גם לומר לילד "לא יודעת" היא אמירה, אבל כן צריך למצוא כמה שיותר דברים שכן יודעים אותם. צריך למצוא עוגנים כדי לשמור על סדר יום בסיסי – כל אחד ומה שנכון לו: שעות קימה והשכבה, ארוחות משפחתיות... כל

מה שבשליטה שלנו, גם אם זה לא ממלא את כל היום. בואו נתמקד בדברים הטובים – מה שמתמקדים בו גדל. צריך למצוא את המקומות האלה ולהעצים אותם.

ברגעים המסתכלים והלא פשוטים עלינו לשאול איפה אפשר לחבר את הילד לכוחות שלו גם ברגעים האלה. להראות לו שגם בנקודה הזו אפשר להירגע. צריך לחפש את זה עם זכויות מגדלת, אבל זה קיים ומאוד רצוי לחזק את זה. כל הצלחה כזו מחזקת לילד את הכנפיים לטובת העצמאות שלו.

צריך לגלות אמפתיה גם לקושי. לא לבטל אותו מיד, אלא להזדהות ואז להתחבר למקום הטוב שאפשר למצוא שם ולא להשאיר אותו לבד עם זה. לתת לילד את ההרגשה שאנחנו איתו. זו ההזדמנות שלנו להיות הדמויות המשמעותיות שמסתכלות לילדים שלנו בעיניים, ולמצוא את מה שנוצץ בהן.

מפתח הקסם של ההורות בזמנים האלה הוא הגמישות – איפה אני כהורה יכול לגלות גמישות. להבין על מה צריך להתעקש יותר או פחות. בואו נבדוק מה חשוב לנו בימים האלה כדי ליצור אווירה טובה יותר, ולשמור על הדברים האלה כאיזשהו זיכרון.

כל זה לא יצליח אם לא נדע להטעין את הבטריה שלנו כהורים. נר כבוי לא יכול להדליק נר כבוי. צריך לחשוב מה יכול לגרום לניצוץ שבתוכנו להידלק, לקחת אוויר, להבין מי מקיף אותנו, ליצור סביבה אופטימית ותומכת. התקופה הזו היא התקופה שבה הילדים כותבים את ספרי הזיכרונות שלהם מתקופת הקורונה. עלינו לחשוב אילו זיכרונות נייצר להם – האם לחץ, כעסים וחדשות רעות מהטלוויזיה, או שאולי נוכל לייצר משהו משמעותי שיגרום להם להרגיש שראו אותם וחיברו אותם לכוחות שלהם. אני מזכירה לכולם לקחת נשימות עמוקות, להתחבר לחזון שלנו, לזכור שהורים הם דמויות שאפשר לסמוך עליהם, להישען עליהם, ולפעול בהתאם. יש אור גדול בקצה המנהרה.

אופירה יוחנן וולק, יו"ר הוועדה: תודה לענת. אנחנו כאן סוג של יחיד סגולה שהצלחנו לקיים את האינטראקציה הזו, דבר שרוב חברי הוועדה לא הצליחו. אני מקווה שבועדה הבאה נשב כולנו במקום אחד ונוכל לעשות יותר מאשר "פגישת מרפקים". מאחלת לכולנו ימים בריאים וטובים יותר. תודה רבה לכולם.